

bekerülésre és megoldásukra, és — hosszabb távon — az oktatás szerkezetének pontosabb kidolgozásával, a tantárgyak megfelelő sorrendjével, előbb kezdődő, rendezett, jól szervezett gyakorlatokkal, az informatika tisztázott státuszával, a különféle gyakorlati és kevésbé gyakorlati tárgyak differenciálásával (szakosodással vagy más formában). El lehet érni megfelelő felvételi rendszerrel, hogy ne a más szakok követelményeinek megfelelni nem tudó téblábolók jelentkezzenek ide — olyanok, akik nem tudnak nyelveket, vagy nem elég műveltek! Ne legyen a könyvtár szak tanács-talan, félresiklott vagy félig tehetséges emberek gyűjtőhelye! S így, ha a könyvtárak odavaló, kitartó, a realitásokkal számoló, lelkes szakemberekkel dolgozhatnak, szakmánk talán elnyeri azt a presztizst, amelyet a korszerű felszerelés, a vonzó, modern intézmények és a zökkenőmentes, gördülékeny munka hiányában még nem áll módjában megszerezni.

A b o d y R i t a

A népművelői kudarcok tereltek a könyvtárosi pályára

Édesapámat korán elvesztettem, özvegy édesanyám nevelt fel. Családi környezetemben mindenki fogékony és érdeklődő volt a művészetek iránt, ezek szeretetét otthonról hoztam, ahol minden próbálkozásom, amiben valamit fél akartam mutatni — legyen az sport, zenei tanulmányok, olvasás —, megértésre talált.

Nem könyvtárosnak és nem népművelőnek készültem. „Mindössze” arra törekedtem, hogy az elsajátított ismereteket mással is megoszthassam. Az irodalom szeretetét igyekeztem környezetembe is beoltani, innen származott az ötletem, hogy olyan hivatást válasszak, ahol ezeket az ismereteket közvetíthetem. Ez lehetett volna a pedagógus pálya is, csakhogy az iskolai kötött keretek sohasem vonzottak. Érdeklődtem a jogi pálya iránt is. Végül mégis a népművelői, illetve a könyvtárosi pályát választottam. Eleinte kifejezetten népművelő akartam lenni. Három éven át tudatosan készültem is erre a pályára, s hogy mégis könyvtáros lettem, az első komoly népművelői kudarcaimnak „köszönhető”.

Első munkahelyemen, V-ben a művelődési ház igazgatójaként töltöttem el két évet, kezdetben, úgy érzem, megvolt bennem a lelkesedés, a pálya szeretete, a kudarcok nem elsősorban azok részéről értek, akiknek a művelése érdekében kellett volna valamit tennem, hanem a tanácsi vezetők és egyáltalán a falu „nagy emberei” részéről. Konkrét erkölcsi konfliktusba is belekerültem... Nem voltam hajlandó behódolni annak a szokásnak, ami ebben a faluban még élő volt: tudniillik a falu vezető embere úgy érezte: joga van ahhoz, hogy az odakerülő fiatal értelmiségi lányokat „közelebbről” is megismerje... Ellenállásomnak az lett a következménye, hogy az ellenszenv nem nyíltan ellenem, hanem a munkám iránt alakult ki. Ez volt a bosszú. Ilyen légkörben dolgoznom akkor, amikor teljesen egyedül voltam, mert a férjem katonaidejét töltötte, szinte alig lehetett. Bele kellett volna mennem az éjszaka-ba nyúló italozásokba, ami falun még manapság is nagyon gyakori, és ilyen alkalmakkor aztán mindent meg lehetett volna beszélni, meg lehetett volna oldani. Ez volt az egyik ok, amiért végül is nem maradtam tovább, a másik pedig az, hogy az ember idővel családalapításra is gondol. A munkaidőm pedig déltől éjfélig tartott. Magánéletre nem is nagyon jutott idő, főleg, mert túl lelkes voltam, és egyszerre sok feladatot akartam megoldani. Nehézség volt az is, hogy úgy éreztem, a népművelői munka sokkal kevésbé mérhető, mint a könyvtárosi. Rossz érzést okozott, hogy nem tudom a munkámat lemérni, nehezebben tudok eredményt felmutatni, holott ezt szinte naponta várták tőlem. Olyan szemlélet uralkodott, hogy ha valamit csinálok, annak rögtön látszata is legyen. A nevelés hosszantartó és nem mérhető vagy lassan kimutatható folyamata hozhat csak eredményt, ezt azonban nem érzékelték az ottani vezetők. Így elmaradtak a sikerélmények, amelyek pedig a kezdő szakmára nagyon fontosak. Ezért gondoltam arra, hogy munkahelyet, sőt pályát változtatok.

1970-ben kerültem jelenlegi helyemre, az R...-i körzeti könyvtárba. Itt a könyvtár vezetését látom el, s emellett a közigazgatásilag hozzá tartozó négy fiókkönyvtár módszertani munkáját is én irányítom. Az első év lényegében tájékozódással, a

lehetőségek felmérésevel telt el. Nem sokkal odakerülésem előtt lett a könyvtár körzeti intézmény, ez viszonylag még sok adminisztrációs gondot okozott. Mivel előzőleg népműveléssel foglalkoztam, tanulnom is kellett. A népművelői éveknél azonban megvoltak az előnyei is tapasztalatokban, amelyeket most is tudok hasznosítani. Felmértem az olvasói ízléstípusokat és az emberek igényeit a könyvtárral szemben. A törzsolvasókkal hamarosan olyan kapcsolatot sikerült teremtenem, amely segítette az állománygyarapításban is. Ma is fontosnak érzem munkámban, hogy az olvasók ízlését fejleszteni tudjam. Olyan irodalmat próbálok velük megszerettetni, amelyik esztétikailag is magas színvonalú. Persze, számolni kell azzal, hogy vannak emberek, akiknek már túlságosan „lezárt” az ízlésük. Megfigyeltem, hogy az általános iskolából kikerülő gyerekek nagy része nemcsak a könyvtártól távolodik el teljesen, hanem az irodalomtól is. Sajnos, az irodalomtanítás nem mindenhol felel meg annak a feladatának, hogy felkészítse a fiatalokat a további igényes olvasásra. Éreztem, hogy a gyerekekkel kellene többet foglalkoznom, lehetőleg kiscsoportos formában. Rendszeressé tettem — a pedagógusok meggyőzése után — a csoportos könyvtárlátogatásokat. Fontosnak éreztem, hogy ez ne pusztán a könyvtár bemutatása legyen, hanem felhívtam a figyelmüket néhány érdekesebb könyvre is, és ezzel próbáltam meg oda szoktatni őket. A napközis gyerekeknek klubot szerveztem, aminek anyagát a tananyagból kimaradt és mégis fontos részekre építettem. Nem vallom a szépirodalom egyeduralgó szerepét, szerintem a jövő megköveteli, hogy egyre több ismeretterjesztő, illetve szakkönyvet is olvassanak az emberek, eközben kutatni, irodalmat keresni is megtanulnak. Az ifjúsággal való foglalkozás érdekében ismét tanulni kezdek, a kiegészítő magyar szakot végzem.

A könyvtári munkát szeretném pedagógiaileg, didaktikailag megalapozottabban és népművelői szellemben ellátni, nemcsak a gyermekolvasók, hanem a felnőttek körében is. Ez utóbbiakkal nehezebb foglalkozni, és itt megint gondot okoz a munka mérhetősége. Ez talán abból is adódik, hogy környezetük, a falusi életmód meglehetősen vegyes. Se nem ipari, se nem mezőgazdasági, se nem paraszti, se nem munkás. Pontosabban: mind a kettő! Hattól kettőig munkások, kettőtől pedig ameddig látni lehet, és ki nem merülnek, parasztlakók! Gyári munkás, aki állatokat nevel. Tele van pénzzel, és ez sokban meghatározza, hogy a kultúra iránt milyen a magatartása, és egyáltalán valamiféle igényt tart-e a kulturálódásra. Nyilvánvaló, aki ennyire elfoglalt, az nem olvas, hanem még többet dolgozik, és újabb pénzt szerez, amit aztán betesz a takarékbába, vagy kacsalábon forgó házat épít, és kocsit vesz hozzá. „Felvág” arra, amije van, és ez tökéletesen kielégíti! Nem mondom, hogy ez mindenkire érvényes, de az ilyen életmód — sajnos — meghatározza az ember szemléletét. Ezért nehéz a felnőttek köréből olvasókat toborozni, s őket olvasásra nevelni. Szerencsémre van a faluban a könyvtárnak olvasói törzsgárdája is. Ez sokat jelent, rá és a szocialista brigádokra építve tervezek egy könyvbarát-, irodalombarát-kört is, amelynek tagjaival fokozatosan szeretnék eljutni az egyszerűbb olvasmányoktól a bonyolult irodalmi alkotásokig. Céloom: érdeklődést, igényt ébreszteni bennük az értékesebb irodalom iránt. Végül soron az emberek szemléletét kellene persze megváltoztatni, azt, hogy egyedül az anyagi jólét üdvözít! Súlyos gond ez, megszabadulni tőle sok energiát követel. Ezért is fordultam annyira a gyerekek felé. Inkább övelük kell foglalkozni, ők még sokkal inkább alakíthatók, fejleszthetők. Talán majd belőlük felnő egykor egy olyan nemzedék, amelynek tagjai számára a kultúra nem annyi csupán, hogy leülök a tévé elé és megnézem azt, amit éppen adnak.

Nagyon siralmas belegondolni, hányadik helyre sorolják a könyvtárost, akár a vb-ülésem, akár a tanácsi beszámoló. Napirendi pontként is az utolsó a könyvtár, valamint a művelődési ház munkájáról készült beszámoló megvitatása! Ez eleve megmutatja, hogy mire értékeli ezt a munkát! Kínos, hogy miután az egyes témákról órákig vitatkoztak, a könyvtáros beszámolóját már síri csend követi. Senkinek sincs hozzászólása, javaslata, véleménye. Esetleg, ha már hosszúnak tűnik a hallgatás, annyival kirukkolnak: „... hát, igen, még növelni kell az olvasói létszámot.”

Azt hiszem, nem látják tisztán a könyvtár és a könyvtáros helyét, szerepét a társadalomban. Ez nem azt jelenti, hogy túl sokra tartom magam, de bizonyos megbecsülést feltétlenül elvárok a munkámnak. Fel kellene ismerniük, hogy az olvasásnak és az önművelésnek milyen fontos szerepe van egy ember életében, szakmai, er-

kölcsi fejlődésében. Mivel R...-ben két gyár is van, sőt termelőszövetkezet, állami gazdaság, ezek vezetőinek és a kulturális ügyekkel foglalkozó megbízottainak nagyobb figyelemmel kellene a könyvtár felé fordulniuk! Ennek már ott kellene kezdődnie, hogy bizonyos követelményeket kellene a dolgozókkal szemben támasztaniuk, ha azokat továbbképzésre küldik, vagy beiratkoznak a dolgozók általános iskolájába, gimnáziumba. Ilyenkor kellene közelebb hozni őket a könyvtárhoz. Több ízben megkíséreltem, hogy legalább ezeket a munkásokat becsalogassam valahogy a könyvtárba, s hogy esetleg kihelyezett irodalom- és történelemórákat tartsanak itt számukra. Egyszer el is jöttek könyvtárlátogatásra, de ezt semmiképpen sem nevezhetem eredménynek, mert a pedagógus, aki elhozta őket, közben a Képes Sportot olvasta!...

Sajnos, a pedagógusokról egyébként sem lehet túl sok jót mondanom, mert nem követelik meg elég következetesen tanulóiktól, hogy a tankönyveken kívül mást is olvassanak. Az érdektelenség egyik-másik pedagógusnál már ott kezdődik, hogy maga sem jár könyvtárba! Ez nem jelenti feltétlenül azt, hogy nem olvas, mert nyilván mindenkinek van saját házikönyvtára, de azért egy tanítási óra összeállításakor szükség volna időnként arra, hogy más kézikönyveket, eszközöket is kézbe vegyen, ez pedig elképzelhetetlen könyvtár nélkül! Ugyanez vonatkozik a tanácsi, párt- vagy az egyéb intézmények vezetőire! Már csak a személyes példamutatás miatt is! Akad közöttük olyan, aki még soha nem volt a könyvtárban, s ha véletlenül betéved, elcsodálkozik: „Mennyi könyv van itt!”

Amikor az ember pályát választ, nincs tökéletesen tisztában a pálya követelményeivel. Bizonyos tulajdonságokkal eleve kell rendelkeznie. Egy könyvtárosnak például azzal, hogy szeresse és értse az irodalmat, de úgy, hogy érdeklődését másokba is át tudja ültetni. Azok az emberek vonzódnak a könyvtáros pályához, akik maguk is valamilyen szinten művelt olvasók. Nevelőnek is kell lennie a könyvtárosnak, nemcsak olvasásra, hanem igényes művek olvasására kell az embereket rávennie. Ugyanakkor szerénynek kell lennie, nem közelíthet az olvasóhoz göggel, a maga tudásának fitogtatásával, mert azzal inkább elriasztja őket. Ismernie kell nemcsak a szépirodalmat, hanem a szakirodalmat is. Ez a könyvtárostól állandó önművelést követel, az irodalom rendszeres olvasása mellett lépéstartást a szakirodalommal. Tanulmányoznia kell mások módszereit is. Továbbá értékítélettel, fejlett esztétikai érzékkel kell rendelkeznie. Nem szabad elfogultnak lennie, sajátmaga ízlését, véleményét nem kényszerítheti rá az olvasóra, hanem bizonyos irányítással, de engednie kell, hogy kibontakozzon benne valamilyen ítélet és értékelési mód. Olyan légkört kell teremtenie, hogy már a puszta könyvtárba menéssel is egy kicsit kikapcsolódhasson mindennapos gondjaiból az olvasó.

Természetesen szüksége van az embernek arra, hogy elképzeléseit, akár szakmai, akár magánéleti gondjait-bajait valakivel meg tudja beszélni, hogy önmagát is kontrollálhassa. Itt, R...-ben elég szűk az a kör, amelyikben bármilyen jellegű problémát felvethet. Jóformán csak a férjemnek beszélhetek rólok, ő szintén hivatásos népművelő. Már utaltam arra, hogy szakmai kérdésekben a tanácsi vezetéssel, hivatalos feletteseimmel érdemben nem tudok tárgyalni. Pedig mindig szívesen kérek tanácsot, illetve beszélek olyan gyakorló könyvtárosokkal, akikről tudom, hogy valamit jól, ügyesen csináltak. De mivel eléggé zárt környezetben vagyok, így szakmai problémáimmal kénytelen-kelletlen elsősorban a szakirodalomhoz fordulok. Azt próbálom meg a saját erőmből, az itteni körülményekre, helyzetre alkalmazni. Hogy jó-e, amit csinálok? Erről nem mindig vagyok meggyőződve!

Terveim? Szeretnék egy nagyobb könyvtárba kerülni, és viszonylag önálló munkakörbe. Jó volna ismét városban lakni és dolgozni. Valószínű, hogy munkám szakosodni fog, tehát csak gyerekekkel foglalkozom majd, de behatóbban, vagy felnőttekkel és akkor valamilyen klubformában. A népműveléshez és az oktatáshoz egy kicsit közelebb levő területen, de könyvtárosi munkakörben.

Arra a kérdésre, hogy milyen változásoktól félek, egyszerűen csak azt tudom mondani, hogy alapvetően optimista vagyok. Nem ismerek félelmet semmiféle változástól. Minden problémán túl tudom tenni magam, akár a jelenben, akár a jövőben.

Lejegyezte: Heit Gábor

(A *Könyvtáros* jubileumi cikkpályázatának anyagából)